

ІНТЕРНЕТ АНАЛІЗ ІННОВАЦІЙНОСТІ ТЕРМІНОЛОГІЇ З УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ

Здійснено аналіз інтернет-ресурсів задля визначення рівня інноваційності понятійного апарату, що використовується для дослідження проблематики управлінського обліку

Постановка проблеми. Дослідження генезису наукових знань виступає базисом для їх розвитку, зокрема удосконалення науки про бухгалтерський облік як суспільної науки прикладного характеру. Стосовно управлінського обліку, то вивчення напрацювань зарубіжних вчених теоретичного та методологічного характеру в даному напрямі дозволить окреслити коло актуальних проблем та визначити напрями удосконалення вітчизняної науки про бухгалтерський облік з врахуванням особливостей національної облікової моделі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання облікового забезпечення прийняття управлінських рішень стосується в переважній більшості витратного розрізу, про що свідчить підхід до викладу матеріалу в підручниках та навчальних посібниках з курсу "Управлінський облік". При цьому цілий ряд авторів управлінський облік розглядає автономно від системи бухгалтерського обліку, відкидаючи конвергенційні зв'язки між ними.

Становленню та розвитку управлінського обліку присвячено багато праць науковців пострадянських країн, які, насамперед, носили оглядовий характер практики його ведення в західних країнах з наступним загостренням інтересу до проблем теоретико-методологічного його функціонування. Перші спроби в Україні узагальнити досвід США з організації

управлінського обліку здійснив М.Г. Чумаченко в науковому виданні "Учет и анализ в промышленном производстве США" [2]. Однак, проф. М.В. Дембінський наголошує на тому, що причини відставання науки про бухгалтерський облік від вимог практики полягають у відсутності розгорнутої критики та самокритики серед працівників облікового фронту, а також у тому, що майже відсутні наукові дослідження у сфері вирішення спірних питань, а сучасна облікова література має односторонній, переважно навчальний характер [1, с. 4]. Насьогодні розвиток науки про бухгалтерський облік повинен здійснюватися у векторі посилення його значення в управлінні діяльністю суб'єкта господарювання через розширення якісних характеристик продукту даної підсистеми управління.

Мета дослідження. Дослідження інтернет-ресурсів здійснено з метою визначення інноваційності термінології управлінського обліку, що використовується в українських наукових дослідженнях.

Викладення основного матеріалу дослідження. Дослідження тенденції в публікаціях, визначення рівня активності розгляду зазначених питань та ступеня їх інноваційності здійснено на базі Інтернет-ресурсів в частині розгляду облікової термінології для цілей управління суб'єктом господарювання, використовуючи трьохмовний підхід (українська, російська та англійська мови) (табл. 1).

Таблиця 1. Інтернет-аналіз термінів, пов'язаних з управлінським обліком¹

Термін англійською мовою	NB, тис.	INB, тис.	Pinn, %	Термін російською мовою	NB, тис.	INB, тис.	Pinn, %	Термін українською мовою	NB, тис.	INB, тис.	Pinn, %
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Accounting	3720000			Учет	4850			Облік	2780		
Management accounting		60500	1,63	Управленческий учет		219	4,52	Управлінський облік		285	10,25
Managerial accounting		1040	0,03								
Internal accounting		8320	0,22	Внутренний учет		294	6,06	Внутрішній облік		772	27,77
				Внутрихозяйственный учет		23,3	0,48	Внутрішньогосподарський облік		26,2	0,94
Creative accounting		7670	0,20	Креативный учет		69,5	1,43	Креативний облік		14	0,50
Financial accounting		43100	1,13	Финансовый учет		278	5,73	Фінансовий облік		663	23,85
Tax accounting		13100	0,35	Налоговый учет		274	5,65	Податковий облік		424	15,25
Reporting	4560000			Отчетность	6390			Звітність	1750		
Accounting reporting		30400	0,67	Бухгалтерская отчетность		435	6,81	Бухгалтерська звітність		308	17,60
Management reporting		32900	0,72	Управленческая отчетность		338	5,29	Управлінська звітність		113	6,46
Managerial reporting		4420	0,10								
Internal reporting		8770	0,19	Внутренняя отчетность		372	5,82	Внутрішня звітність		265	15,14
Internal corporate reporting		3320	0,07	Внутренняя корпоративная отчетность		103	1,61	Внутрішня корпоративна звітність		58,1	3,32
Financial reporting		21900	0,48	Финансовая отчетность		2300	35,99	Фінансова звітність		525	30,00
Non-financial reporting		37700	0,83	Нефинансовая отчетность		93,9	1,47	Нефінансова звітність		4,24	0,24
Tax reporting		37900	0,83	Налоговая отчетность		206	3,22	Податкова звітність		466	26,63
Information	4210000			Информация	20600			Інформація	24600		
Information asymmetry		4510	0,11	Асимметрия информации		60,3	2,93	Асиметрія інформації		19,1	0,08

¹ Аналіз проведено на основі www. google. com. станом на 1.11.2010, категорія пошук в Інтернеті

Продовження табл. 1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Asymmetry of accounting information		162	0,003	Асимметрия учетной информации		3,23	0,16	Асиметрія облікової інформації		15,2	0,06
Secret	527000			Тайна	1280			Тасмниця	371		
Commercial secret		34500	6,54	Коммерческая тайна		270	21,09	Комерційна тасмниця		49,4	13,32
Economic security		114000	21,63	Экономическая безопасность		271	21,17	Економічна безпека		292	78,71
Measurer	1430			Показатели	1070			Показники	556		
Financial measurers		511	35,73	Финансовые показатели		268	25,05	Фінансові показники		385	69,24
Non-financial measurers		28,2	1,97	Нефинансовые показатели		39,5	3,69	Нефінансові показники		12	2,16
Total quality management (TQM)	32600			Комплексная система управления качеством	241			Комплексна система управління якістю	242		
Comprehensive quality management	12900										
Budgeting	10500			Бюджетирование	104			Бюджетування	35,1		
BSC (Balanced scorecard)	1260			Система сбалансированных показателей	87,9			Система збалансованих показників	45,9		
Accountability scorecard	454			Система показателей ответственности	268			Система показників відповідальності	289		
Performance pyramid	3360			Пирамида результативности	6,7			Піраміда результативності	4,48		
Customers Relations Management (CRM)	53100			Система управления связями с клиентами	69			Система управління зв'язками з клієнтами	7,15		
Economic Value Added	1580			Экономическая добавленная стоимость	128			Економічна додана вартість	167		
Market Value Added	31300			Рыночная добавленная стоимость	32,4			Ринкова додана вартість	49,8		
Benchmarking	9830			Бенчмаркинг	81,6			Бенчмаркінг	4,29		

Примітка: *NB* – кількість входження використання базового терміну в документах даної категорії, разом
INB - кількість входження інноваційного терміну в документи даної категорії, разом
Pinn – рівень інноваційності термінології, % ($Pinn = INB / NB \times 100\%$)

Узагальнення результатів Інтернет-аналізу представлено в табл. 2.

Таблиця 2. Рівень інноваційності термінології, пов'язаної з управлінським обліком, на основі Інтернет-аналізу²

Термін	Показник інноваційності термінології на основі аналізу Інтернет-джерел, %		
	англійськомовних	російськомовних	україномовних
Облік			
Управлінський облік (Management accounting)	1,63	4,52	10,25
Управлінський облік (Managerial accounting)	0,03	x	x
Внутрішній облік	0,22	6,06	27,77
Внутрішньогосподарський облік		0,48	0,94
Креативний облік	0,20	1,43	0,50
Фінансовий облік	1,13	5,73	23,85
Податковий облік	0,35	5,65	15,25
Звітність			
Бухгалтерська звітність	0,67	6,81	17,60
Управлінська звітність (Management reporting)	0,72	5,29	6,46
Управлінська звітність (Managerial reporting)	0,10	x	x
Внутрішня звітність	0,19	5,82	15,14
Внутрішня корпоративна звітність	0,07	1,61	3,32
Фінансова звітність	0,48	35,99	30,00
Нефінансова звітність	0,83	1,47	0,24
Податкова звітність	0,83	3,22	26,63
Інформація			
Асиметрія інформації	0,11	2,93	0,08
Асиметрія облікової інформації	0,00	0,16	0,06
Тасмниця			
Комерційна тасмниця	6,54	21,09	13,32
Економічна безпека	21,63	21,17	78,71
Показники			
Фінансові показники		25,05	69,24

² Аналіз проведено на основі [www. google. com](http://www.google.com). станом на 1.11.2010, категорія пошук в інтернеті, округлення до 0,01%

Отже, показники наведені в табл. 2 дають можливість зробити наступні висновки:

по-перше, в україномовних та російськомовних інтернет-джерелах серед питань, пов'язаних з обліком, найчастіше обговорюються питання, присвячені внутрішньому обліку (27,77 % і 6,06 % відповідно), в той час, як в англомовних джерелах дані питання розглядаються лише на рівні 0,22 % інтернет-публікацій. Разом з тим, серед сукупності питань, обраних для дослідження, в англомовних інтернет-джерелах найчастіше обговорюються питання, пов'язані з управлінським обліком. Частота їх висвітлення становить 1,63 % та 0,03 % (у даному випадку наведено два показники, оскільки в оригінальній англомовній літературі вживаються два терміни *management accounting* та *managerial accounting*, які більшістю науковців ототожнюються). Проте, значення даного показника (у відносному вираженні) є нижчим за значення аналогічних показників, розрахованих на базі україномовних та російськомовних інтернет-джерел, які відповідно становлять 10,25 % та 4,52 %. Крім цього в україномовних та російськомовних джерелах розглядаються питання, пов'язані з внутрішньогосподарським обліком (0,94 % та 0,48 % відповідно). Креативному обліку присвячено 0,50 % україномовних, 1,43 % російськомовних та 0,20 % англомовних із загальною кількістю інтернет-публікацій, присвячених бухгалтерському обліку як такому, відповідними мовами. Отже, враховуючи вищевказані дані, можна зробити висновок, що, по-перше, проблеми управлінського обліку є актуальними для вітчизняної науки та практики, по-друге в англомовних країнах дані проблеми поступово втрачають свою актуальність та відходять на другий план. Проте, абсолютне значення показника частоти розгляду питань, присвячених проблематиці управлінського обліку, в англомовних інтернет-джерелах (61540000 раз) значно перевищує частоту обговорення даних питань в україномовних (285000 раз) та російськомовних (219000 раз) інтернет-джерелах, що свідчить про доцільність вивчення закордонного досвіду з даного напрямку із застосуванням порівняльного аналізу до сформованих надбань в теорії та практиці вітчизняного бухгалтерського обліку, їх можливої адаптації до напрацювань закордонних фахівців задля удосконалення теорії та методології бухгалтерського обліку в цілому, враховуючи нові умови господарювання вітчизняних підприємств.

Для вітчизняної науки та практики актуальними залишаються питання щодо фінансового та податкового обліку, про що свідчить частота їх обговорення в україномовних інтернет-джерелах (23,85 % та 15,85 % відповідно). Частота обговорення вищезазначених питань у російсько- та англомовних публікаціях є значно меншою і становить 5,73 % та 5,65 % (для російськомовних) та 1,13 % і 0,35 % (для англомовних). Ця тенденція обумовлена становленням вітчизняної податкової системи внаслідок реформацийної політики уряду країни.

Серед проаналізованих питань наступними за частотою висвітлення є питання, присвячені формуванню різних видів звітності.

Так, питання, пов'язані з управлінською звітністю в україномовних інтернет-джерелах, зустрічаються в 17,60 % від загальної кількості публікацій, присвячених звітності, російськомовних – в 5,29 %, англомовних – 0,72 % та 0,10 %. Внутрішня звітність розглядається в 15,14 % україномовних, 5,82 % російськомовних та 0,19 % англомовних інтернет-публікацій. У 3,32 % україномовних, 1,61 % російськомовних та 0,07 % англомовних джерел розглядається таке поняття звітності як внутрішня корпоративна звітність. Зустрічається також такий вид звітності як нефінансова – в 0,24 % україномовних інтернет-джерел, 1,47 % – російськомовних та 0,83 % – англомовних. Отже, наведені дані є ще одним підтвердженням актуальності питань, пов'язаних з різноманітними аспектами посилення управлінського спрямування облікової інформації для вітчизняної науки та практики. Водночас відображають їх поступовий відхід на другий план у зарубіжних країнах.

Інформація управлінського обліку має інтровертний характер, що посилює асиметрію облікової інформації, яка проявляється в нерівномірності інформаційного забезпечення різних суб'єктів економічних відносин. При цьому, в україномовних джерелах наявна незначна кількість публікацій, присвячених дослідженню даного питання – 0,08 % від загальної кількості, в яких розглядаються різноманітні питання пов'язані з інформацією, а наголос на асиметрії облікової інформації робиться у 0,06 % публікацій. В російськомовних інтернет-джерелах частота розгляду питань асиметрії інформації є більшою, і становить 2,93 %, проте, як і в попередньому випадку акцент на обліковій інформації здійснено у 0,16 % випадків. В англомовних джерелах також найчастіше зустрічається узагальнююче поняття – у 0,11% публікацій, а обліковий аспект даного питання розглядається у 0,003%. В результаті порівняння абсолютних величин частоти обговорення питань, пов'язаних з асиметрією облікової інформації встановлено, що даний показник розрахований для англомовних джерел майже у 9 разів перевищує сумарне значення показників розрахованих для україно та російськомовних джерел.

У зв'язку з тим, що більшість інформації, генерованої в межах системи управлінського обліку, є комерційною таємницею для наступного запиту ключовими словами було обрано «комерційна таємниця» та «економічна безпека». В результаті запиту встановлено, що частота обговорення різноманітних питань, пов'язаних із комерційною таємницею, англомовними авторами становить 6,54 % від загальної кількості, російськомовними – 21,09 %, україномовними – 13,32 %. Дана тенденція обумовлена ускладненням корпоративних відносин для вітчизняних суб'єктів господарювання, що обумовлює необхідність здійснення розробок в частині захисту інформаційних даних, яким властива комерційна таємниця.

В результаті запиту щодо частоти обговорення питань пов'язаних з фінансовими та нефінансовими показниками отримано наступні результати: в україномовних, російськомовних та україномовних інтернет-джерелах найчастіше розглядаються питання, присвячені фінансовим показникам – 69,24 %, 25,05 % та 35,73 % від загальної кількості публікацій, в яких висвітлюються різні аспекти щодо показників. Водночас, досить високим є інтерес до генерування інформації про нефінансові показники та визначення їх пріоритетності для управління, як окремими бізнес-процесами, так і діяльністю суб'єкта господарювання в цілому. В україномовних інтернет-публікаціях частота обговорення даного питання становить 2,16 %, в російськомовних – 3,69 %, англомовних – 1,97 %.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Результати проведеного аналізу інтернет-ресурсів свідчать про необхідність розробки адаптивних рекомендацій теоретико-методологічного характеру відносно бухгалтерського обліку в частині розширення його управлінської спрямованості, внаслідок підтвердження можливості даної системи в генеруванні інформаційного продукту, що містить компонент, необхідний для ефективного здійснення процесу управління. Розробка теорії та методології повинна здійснюватись з врахуванням теоретико-емпіричного досвіду західних країн щодо питань управлінського обліку та особливостей вітчизняної облікової моделі.

Список використаної літератури:

1. Дембинский Н.В. Основные теоретические проблемы науки о бухгалтерском учете. – Минск, 1960.
2. Чумаченко Н.Г. Учет и анализ в промышленном производстве США. – М.: Финансы, 1974. – 238 с.

ЛАГОВСЬКА Олена Адамівна – доцент кафедри бухгалтерського обліку Житомирського державного технологічного університету

Наукові інтереси:

– проблеми облікового забезпечення процесу управління